

Havel, Dalibor

Jindřich Šebánek (1900–1977) : český diplomatář jako vědeckopedagogický program

In: *Pod ochranou Kleió : historické obory na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity*. Borovský, Tomáš (editor); Němec, Jiří (editor). Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2019, pp. 67-68

ISBN 978-80-210-9258-7; ISBN 978-80-210-9259-4 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141048>

Access Date: 06. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

měty jinými. Platí to bezesbýtku i pro dílo o počátcích listin v českých zemích, na kterém začal pracovat již počátkem dvacátých let a průběžně se k němu vracel. Nedokončený spis, na němž mu velmi záleželo, vyšel až po jeho smrti v roce 1936, a to péčí Jindřicha Šebánka pod názvem *Tři studie k české diplomatice*.

Jindřich Šebánek (1900–1977)

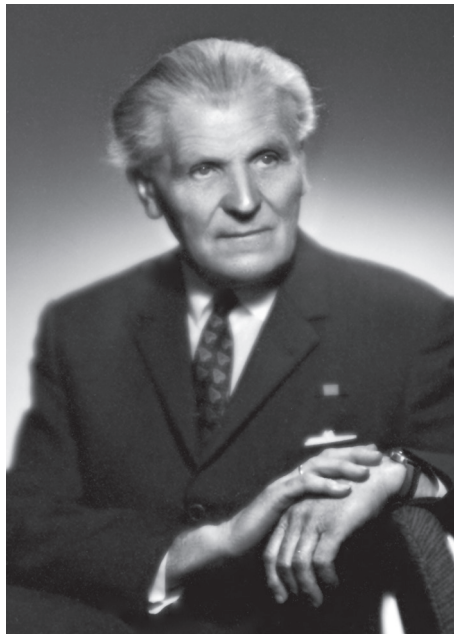
Český diplomatář jako vědeckopedagogický program

Písecký rodák Jindřich Šebánek absolvoval v letech 1919–1923 Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy (obor historie a zeměpis), pro jeho orientaci bylo ale klíčové absolvování tříletého kurzu na Státní archivní škole v Praze v letech 1920–1923. Z tématu jeho absolventské práce (*Úřad desetipanský Starého Města pražského a jeho knihy v 16. století*, publikováno až 1926) by se mohlo zdát, že jej během studia nejvíce ovlivnil Václav Vojtíšek. Městská diplomatika a doba novověku se ale Šebánkovi osudovými nestaly. Osu jeho vědeckého i pedagogického působení místo toho představuje listinný materiál přemyslovské éry, který začal vydávat ve svazcích českého diplomatáře Gustav Friedrich.

Po absolutoriu v Praze našel Šebánek své první pracovní uplatnění na Moravě, a to jako konceptní adjunkt Zemského archivu v Brně (od listopadu 1923) a posléze jako zemský archivář tamtéž v letech 1928–1937. V průběhu svých archivních let publikoval první práce z přemyslovské diplomatiky (*Studie o kanceláři Dětricha, biskupa olomouckého 1281–1302*, 1926; *Archivy zrušených klášterů moravských a slezských* 1932). Posledně jmenovaná studie (vlastně katalog listin z fondů klášterů, které zrušil Josef II. a které se uchovávaly v zemském archivu) byla použita jako habilitační spis poté, co brněnská filozofická fakulta hledala po smrti Václava Hrubého přednášejícího pro obor pomocné vědy historické. Přednáškami byl Šebánek pověřen od letního semestru 1934 nejprve jako docent, od října 1937 jako mimořádný a od roku 1946 jako řádný profesor. Ve druhé půli třicátých let publikuje metodicky nejzdařilejší studii v oblasti středověké diplomatiky z předválečného období své publikační činnosti, totiž *Moderní padělký v moravském diplomatáři Bočkově do r. 1306* (1936). Stalo se tak na stránkách *Časopisu Matice moravské*, který mu byl útočištěm zejména v protektorátní době. Šebánek redigoval ročníky z let 1936–1948 a sám do nich pilně přispíval.

Poválečné období otevřelo Šebánkovi zcela nové možnosti. Byla to doba přející zrodu nových studijních programů na univerzitě, čehož Šebánek dokázal využít s energií a nasazením sobě vlastním. Po předchozím vytvoření brněnské pobočky Státní archivní školy (působící v letech 1947–1950) bylo roku 1949 v Brně na filozofické fakultě zahájeno samostatné archivní studium. Vzhledem k tomu, že během druhé světové války osiřel projekt českého diplomatáře (smrtí Friedrichovou roku 1943), začal Šebánek současně s budováním samostatného brněnského archivního studia vytvářet i potřebné zázemí pro převzetí této vědecké edice.

Převzetí diplomatáře Jindřichem Šebánkem ovšem nebylo bez obtíží. Tuto edici již za Gustava Friedricha zastřešoval Archiv země české, přičemž v průběhu let 1952–1954 probíhalo (navíc na pozadí transformace České akademie věd a umění do Československé akademie věd) zařazení tohoto úkolu do gesce Historického ústavu Československé akademie věd. Od něj dostal Šebánek v červnu 1954 pověření vydávat listiny pro léta 1240–1310 v rámci českého diplomatáře.

Pověření Šebánka nezastihlo nepřipraveného. Soustavně se na ně chystal, fakticky již zřízením brněnského archivního studia. To mu rovněž umožnilo vytvořit okruh spolupracovníků (přirozeně z řad studentů a absolventů), kteří byli na různých úrovních do Šebánkova vědeckého záměru zapojováni. Nejvýraznější žákyni našel v Sáše Duškové, která se s ním nejprve podílela na kritickém zhodnocení moravského diplomatáře a s níž vytvořil nerozlučnou editorskou dvojici. Z jeho tehdejších prací zmiňme alespoň *Kritický komentář k moravskému diplomatáři* (1952, se Sášou Duškovou), *Studii k českému diplomatáři 1. K otázce břevnovských fals* (1953, se Sášou Duškovou) a programovou studii *Český diplomatář* (1955).

Šebánek musel se svými žáky v relativně krátké době dokázat, že je diplomatář v dobrých rukou, a tak na sebe první publikační výsledky nenechaly dlouho čekat. Tak je třeba vnímat *Českou listinu doby přemyslovské* (1956, se Sášou Duškovou). Za zcela zásadní můžeme pro konstituování tzv. brněnské diplomatické školy považovat Šebánkovo vystoupení v březnu 1958 na univerzitě v Lipsku, kde formuloval svůj metodický princip „vztahu k listině“ (*Das Verhältnis zur Urkunde als methodischer Faktor der diplomatischen Arbeit*, 1959). Tím inovoval Sickelovu metodu, kterou Friedrich aplikoval na bohemikální materiál knížecí éry a první třetiny 13. století v předchozích svazcích diplomatáře. První svazek českého diplomatáře vydaný Šebánkem a Duškovou a zahrnující období 1240–1253 (*CDB IV-1*) vyšel roku 1962 a byl doprovázen jejich společnými monografiemi *Panovníká a biskupská listina v českém státě doby Václava I.* (1961) a *Listina v českém státě doby Václava I.: u nižších feudálů a u měst* (1963).

Editorská dvojice Jindřich Šebánek a Sáša Dušková připravila ještě vydání diplomatického materiálu z doby panování Přemysla Otakara II. (*CDB V-1 až CDB V-3*, 1974–1982; svazek *CDB V-4* vyšel až roku 1993 zásluhou Sášky Duškové a Vladimíra Vašků). Monografický doprovod k pátému dílu vyšel z pera obou autorů časopisecky v zahraničí, a to jako *Das Urkundenwesen König Ottokars II. von Böhmen I-II* (1968–1969). Až do konce svého života se Šebánek snažil, i když po roce 1970 již jen jako externista, věnovat veškerou svou energii pokračování českého diplomatáře, který se mu stal osudem a který dokázal pozdvihnout na úroveň mezinárodně uznávané kritické edice.

Sáša Dušková (1915–2002)

Významná badatelka a editorka v oboru středověké diplomatiky

Brněnská rodačka Sáša Dušková si po gymnaziálních studiích zapsala v polovině třicátých let na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity obory dějepis a čeština, studium však mohla dokončit kvůli uzavření českých vysokých škol za nacistické okupace až po skončení druhé světové války. Již v roce 1946 se stala asistentkou v semináři paleografie a diplomatiky u profesora Jindřicha Šebánka, z jehož podnětu si rozšířila odbornou kvalifikaci o absolvování brněnské pobočky pražské Státní archivní školy a pod jehož vedením se orientovala na pomocné vědy historické, především na českou diplomatiku přemyslovského období.

Od roku 1950 zastávala funkci odborné asistentky a v roce 1964 byla na základě habilitační práce sestávající ze souboru studií k českému diplomatáři ustanovena docentkou. Na sklonku skomírajícího pražského jara získala na základě svých dalších publikací v dubnu 1969 tzv. velký doktorát

